

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

17^E JAARGANG

WOENSDAG 27 JULI 1932

No. 865

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.
Algemeen Secretaris: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.
ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.
COMMISSIE VAN ADVIES:

Prof. Mr. D. van Blom; J. van Hasselt; Jhr. Mr. L. H. van
Lennep; Mr. K. P. van der Mandele; Prof. Dr. N. J.
Polak; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E. van Welderen
Baron Rengers; Prof. Mr. H. R. Ribbius; Jan Schilthuis;
Mr. Q. J. Terpstra; Prof. Mr. F. de Vries.

Gedelegeerd lid: Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.
Redacteur-Secretaris: Dr. H. M. H. A. van der Valk.
Secretariaat: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement
volgens tarief. Administratie van abonnementen en adver-
tenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam,
Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No.
145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in
Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per
jaar. Losse nummers 50 cents. Leden en donateurs van het
Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ont-
vangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoo-
ver daaromtrent niet anders wordt beslist.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.

26 JULI 1932.

In den toestand van de geldmarkt kwam geen ver-
andering. De prolongatierente noteerde weder regel-
matig, 1 pCt.; callgeld werd vrijwel niet verhandeld.
Ook in particulier disconto ging weinig of niets om.
De toewijzing van het schatkistpapier geschiedde tegen
een dusdanig laag percentage, dat er voor particulier
disconto eigenlijk geen belangstelling meer overbleef,
te meer omdat het aanbod uiterst gering was. Wat
werd aangeboden kon voor $\frac{5}{16}$ of $\frac{3}{8}$ pCt. plaatsing
vinden.

Bij de inschrijving op het schatkistpapier werd in
totaal ingeschreven voor f 209.264.000. Toegewezen
werden: f 26.150.000 drie-maands promessen à f 999,21
of ca. $\frac{5}{16}$ pCt.; f 17.560.000 zes-maands promessen à
f 996,50 of ca. $\frac{11}{16}$ pCt., en f 41.031.000 jaarbiljetten
à f 1.013,75 of ca. 1% pCt.

* * *

Op den weekstaat van De Nederlandsche Bank blij-
ken de binnenlandsche uitzettingen met f 2,1 miljoen
te zijn teruggelopen. De post binnenlandsche wissels
bedraagt f 710.000 minder dan de vorige week en de
post beleeningen f 1,4 miljoen. Tegenover een daling
van het papier op het buitenland met f 2,8 miljoen

staat een toeneming van de diverse rekeningen onder
de activa der Bank groot f 3 miljoen.

De goudvoorraad is met f 5,3 miljoen vermeerderd;
de voorraad zilver bleef op nagenoeg gelijke hoogte.

De biljettencirculatie toont een inkrimping aan
van f 5,6 miljoen. Daarentegen namen de saldi in
rekening-courant met f 8,8 miljoen toe; het tegoed
van 's Rijks schatkist verminderde met f 7,1 miljoen,
doch de saldi in rekening-courant van anderen stegen
met f 15,9 miljoen. Het beschikbaar metaalsaldo is
met f 3,3 miljoen uitgebreid; het dekkingspercentage
bedraagt circa 82 pCt. evenals de vorige week.

* * *

Op de wisselmarkt bleef het kalm; de koersen ver-
anderden slechts weinig. De omzetten waren gering.
Ponden noteerden 8.82—8.85—8.83½, terwijl Dollars
aanvankelijk van 2.4845 op 2.4833 terugliepen, doch
zich daarna weder tot 2.4850 konden herstellen. In de
\$/£ notering kwam maar weinig verandering: 3.54½
—3.56½—3.55½. Markten 58.97½—59.02½—58.85—
59.02. Fransche Francs bleven rond de 9.73 schomme-
len, Belga's rond de 34.43. Zwitsersche Francs ca.
48.35, Lires ca. 12.65. Canadeesche Dollars hooger:
2.16.

Op de termijnmarkt vielen geen veranderingen van
beteekenis waar te nemen.

LONDEN, 25 JULI 1932.

De geld- en discontomarkten waren verleden week
rustig bij lage prijzen en geringe omzetten.

Driemaands bankaccepten sluiten de week op $\frac{3}{4}$ —
 $\frac{7}{16}$ pCt., terwijl de nieuwe schatkistpromessen Vrijdag
tegen ongeveer $\frac{9}{16}$ pCt. werden toegewezen.

De goudvoorraad van de Bank van Engeland groeit
gestadig aan en nadert nu het cijfer van £ 140 mil-
lioën of slechts 10 miljoen minder dan aan het einde
van Juli 1931 vóór de groote onttrekkingen in Augustus
en September van dat jaar.

De import- en exportcijfers voor het eerste halfjaar
1932 vertoonen tot op zekere hoogte den invloed ten
goede van de maatregelen, genomen ter verbetering van
de handelsbalans. De cijfers voor het tweede halfjaar
zullen daarvoor echter een meer betrouwbare maat-
staf zijn.

De markt voor goudgerande waarden heeft een
gunstig verloop. Onder den invloed van aankopen
voor conversie kon de 5 pCt. War Loan tot pl.m.
102 pCt. oploopen. De conversie-aanvragen hebben het
cijfer van £ 1½ miljoen bereikt.

DE MOEILIKHEDEN IN DEN LANDBOUW.

I.

Er zijn in den laatsten tijd enkele belangrijke boeken verschenen over de moeilijkheden, waarmee de Nederlandsche landbouw te kampen heeft, t.w. het werk van Dr. Ir. H. W. C. Knapp, Wereldontwrichting en Wereldherstel¹⁾ en de beschouwingen van J. Smid en J. W. Mathijssen. Pro en Contra Plattelands-verarming (Hollandia-drukkerij N.V., Baarn. Prijs f 1.—).

Zoowel Dr. Knapp als de Heer Smid is van oordeel dat de Nederlandsche landbouwende bevolking voor haren arbeid eene belooning vindt, die niet in evenredigheid staat tot de plaats, welke hare werkzaamheden in het economisch leven innemen. En ook de Heer Mathijssen, hoewel contra de door den Heer Smid betoogde verarming van het platteland schrijvend, blijkt van meening dat, geheel afgezien van de crisis, als vaststaand mag worden aangenomen, dat het Nederlandsch landbouwbedrijf in desolaten toestand verkeert. Hier schijnt dus wel het uitgangspunt voor een gezond debat aanwezig; „pour discuter”, immers, „il faut être d'accord”.

Zoodra echter de verklaring van het verschijnsel wordt gezocht, gaan de schrijvers uit elkander. Alvoorens op hunne meening op dit punt in te gaan meen ik goed te doen een paar vragen van meer algemeen aard, die door hen werden ter sprake gebracht, te behandelen.

* *

De landbouw, aldus de heeren Knapp en Smid, vormt den grondslag van het economisch leven. Men kan hiermede in zoover vrede hebben als toegegeven moet worden, dat de landbouw de middelen voortbrengt, die onontbeerlijk zijn voor de bevrediging van de meest elementaire levensbehoeften en dat hij derhalve binnen een gegeven, in zich gesloten geheel van volkshuishouding in zulk een omvang moet worden beoefend, dat alle economische subjecten binnen dat verband van voldoende door hem te produceeren goederen voorzien kunnen worden. Slechts die krachten, welke hiervoor niet behoeven te worden gebruikt, kunnen zich aan andere bezigheden wijden.

Men bedenke evenwel, dat wat zóó in het algemeen opgaat, niet juist is voor eenig, economisch willekeurig begrensd gebied als eene staatkundige eenheid. In onze tegenwoordige wereld, op ons behoeftenpeil omvat de volkshuishouding de geheele oekumene. De landbouw in zijn geheel binnen deze laatste vormt dus den grondslag voor het binnen haren kring mogelijk economisch leven, doch geenszins kan van dien tak van bedrijf binnen elk der staatkundige eenheden, welke men in de oekumene vindt, hetzelfde worden volgehouden. Alleen wie streeft naar eene nationale of politieke economische autarchie, gelijk dat na den oorlog helaas op zoo groote schaal geschiedt, kan de noodzakelijkheid van dit laatste bepleiten. Met het toenemend en zich intensiverend internationaal ruilverkeer wijzigt de beteekenis van den landbouw plaatselijk; aan wijzigingen hierin in den loop der tijden moet hij zich als elke andere bedrijfstak aanpassen; alleen in het algemeen voor het groeiend geheel van volkshuishouding kan zijn plaats dezelfde blijven.

Let men op de internationale arbeidsverdeeling, die op deze wijze, natuurlijk in de onderstelling van een vrij verkeer, ontstaat, dan is het volkomen juist, wat de Heer Smid schrijft, nl. dat de prijzen der landbouwproducten worden bepaald door de wereldconcurrentie; van deze prijzen is dan ook de belooning van landbouwarbeid afhankelijk.

Maar, zoo vraag ik, geldt niet hetzelfde voor de industrie? Op welke gronden verklaart de Heer Smid in denzelfden zin, waarin hij zoo juist aangeeft, wat

¹⁾ Dit boek is uitsluitend verkrijgbaar bij de N.V. Drukkerij v.h. L. E. Bosch & Zoon, te Utrecht (postbus 35). Prijs f 3.50 ingen., f 4.— geb. (Red.).

INHOUD:

Blz.

DE MOEILIKHEDEN IN DEN LANDBOUW I door Prof. Mr. J. C. Kielstra.....	582
Het budget als basis voor credietverleening door banken door W. J. H. Blijdenstein	584
Van verkeerschaos naar verkeersseenheid door S. A. Reitsma	584
Baisse en beurspeculatie door E. Henny.....	586
AANTEEKENINGEN:	
Het jaarverslag van de Surinaamsche Bank over 1931	587
Beschouwingen over de rubbercrisis	588
INGEZONDEN STUKKEN:	
De crisis en de winsten uit overheidsbedrijven door J. Rensen met Naschrift	590
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	591—596
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten. — Goederenhandel.	

de prijzen van landbouwproduct en daarmee de belooning van den landbouwarbeid bepaalt, dat het prijspeil van stedelijke en industriele producten en diensten wordt bepaald door „het stedelijk en industrieel belooningspeil”? Waarom legt hij hier het verband juist andersom? Zou op het gebied der industrie geen wereldconcurrentie de prijzen bepalen?... Men vrage onze textielabrikanten eens naar den invloed van de Japansche mededinging in Nederlandsch-Indië! Men weet in hunne kringen zeer goed, dat men in Twente met de belooningen van den textielarbeid zal moeten blijven beneden de grens, die de door de wereldconcurrentie bepaalde prijzen mogelijk maken. Slechts eene industrie, die een monopolie had, zou een gewenscht prijspeil kunnen handhaven en daarmee een gewenscht belooningspeil.

Juist deze gelijkheid van de oorzaken, die den prijs bepalen, moet de strekking hebben om op den duur in den landbouw en in de industrie eene gelijke belooning voor overeenkomstige productiemoeite te doen genieten. Men bedenke wel: in den landbouw en in de industrie. Dat wil niet zeggen: den fabrikant en den boer, noch den industrie-arbeider en den landbouwarbeider. Te hunnen aanzien gelden andere factoren, waarop ik later terugkom.

Nu is die productiemoeite zeer lastig te vergelijken en nog moeilijker is het te berekenen, welke belooning bepaalde, gelijk te achten hoeveelheden daarvan in elk dier takken van voortbrenging genieten. Slechts doe ik opmerken, dat men datgene, wat in den landbouw door den grondeigenaar genoten wordt, zonder twijfel mede in aanmerking moet nemen als deel van de opbrengst van de productiemoeite in dien tak van volksvlj. Ook zijn aandeel moet uit de prijzen komen. Hoe groot dat aandeel is, doet niet ter zake; socialisatie van den grond, zooals de Heer Mathijssen aanbeveelt, brengt daarin niet de minste verandering. Ook als men zich eene gemeenschap denkt als grondeigenaar, zal deze kunnen genieten, wat de grond in het landbouwproductieproces waard blijkt. Zij zou daarvan wel kunnen afzien, gedeeltelijk of desnoods geheel, maar dan zouden de andere productiefactoren zich een deel van de waarde, welke de grond als bedrijfsfactor had, zien ten deel vallen. De gemeenschap zou hun daardoor iets schenken, dat zij uit het landbouwproductieproces had kunnen genieten en dit deel van hare middelen dus op anderen moeten verhalen. Ondernemer, arbeider, kapitalist in den landbouw zouden dan zekere inkomsten genieten, op kosten van deze anderen. Het ware in wezen een vorm van subsidieering van de eerstbedoelde productiefactoren.

Wanneer nu, door welke omstandigheden ook, — b.v. in een crisis — de prijzen van het product in eenigen bedrijfstak vallen, wordt de voortbrengingsmoeite in zulk een tak minder beloond dan tevoren. Voor diensten, aan anderen bevozen, geldt hetzelfde,

wanneer op die diensten om een of andere reden minder prijs wordt gesteld. Van de ondernemingen in zulk een productietak vinden die, welke onder minder gunstige omstandigheden werken, geen belooning meer, m.a.w. zij werken met verlies en alleen de betere kunnen zich nog handhaven. Als de daling der waarde slechts groot genoeg wordt ondersteld, is het denkbaar, dat nagenoeg geen enkele onderneming den strijd om het bestaan kan volhouden. Dit is het risico, aan elke productie, die voor de wereldmarkt werkt, eigen en als zoodanig nooit uit te schakelen.

Dat risico kan echter wel binnen de productietakken op zeer verschillende wijze opgevangen en gedragen worden. Zie ik het goed, dan bestaat er ten deze, althans in een zoo dicht bevolkt land als Nederland, een groot onderscheid tusschen landbouw en nijverheid.

Dat verschil wordt veroorzaakt door de plaats, die de productiefactoren binnen den bedrijfstak innemen. Grond, kapitaal en arbeid werken altijd samen, maar in den landbouw neemt de eerste als het bedrijfsmiddel bij uitnemendheid de overwegende plaats in; hij is het eerst noodige of anders gezegd: hij is in een dicht bevolkt land in den landbouw de factor, die in het minimum is en om welken te betrekken in het productieproces dus de andere moeite hebben te doen.

Hieruit schijnt mij te verklaren, dat de pachten zoo hoog ooplopen, dat zij in het algemeen voor den landbouwondernemer, den boer, niet veel meer aan ondernemerswinst overlaten dan eene rente van het kapitaal, dat hij zelf in het bedrijf stak, van gelijke hoogte als het kapitaal elders onder minder gunstige omstandigheden kon vinden en eene belooning van zijn arbeid van gelijke hoogte ongeveer als in loondienst daarvoor zou kunnen worden gemaakt. Daartegenover draagt hij echter gedurende den loop der pachtcontracten wel het volle risico van zijn bedrijf. In een tijd van ooplopende prijzen brengen die verhoudingen voorts mee, dat bij het aangaan van nieuwe pachtcontracten hogere pachten bedongen worden. En vallen nu de prijzen na zulk een periode sterk, dan voelt de boer met zijn kapitaal en eigen arbeid dit eerst, daarna de landarbeiders, die de loonen zien verminderen en werkloosheid ontstaan, doch eerst het laatst de grond.

* * *

In de industrie is de verhouding anders. Hier ligt de nadruk in het productieproces over het algemeen in het kapitaal en vormt dit, behalve waar met zeer speciaal zeldzamen arbeid gewerkt wordt, den minimumfactor in den bovenbedoelden zin van het woord. Zoolang hier de individueele ondernemer regel was, droeg dan ook de kapitalist als zoodanig niet het risico van vallende prijzen. Hij kreeg zijn hypotheek- of obligatierente, gelijk dat in de kleine neringen nog het geval is. De ondernemer met zijn eigen kapitaal droeg het eerst, de loonarbeid dan het risico; eerst als de eerste failliet was en de laatste werkloos, liep in deze verhouding het kapitaal gevaar.

Maar deze verhouding heeft zich gewijzigd, wat mij te verklaren schijnt doordat er geen ondernemers meer waren, die risico's als bij het uitgroeien van de volkshuishouding tot wereldverkeer onder de oogen moesten worden gezien, nog aan konden. De „private” banken en de particuliere industrieel hebben vrijwel geheel hunne plaats ingeruimd aan de naamloze vennootschap. Maar hier draagt het kapitaal wel degelijk mee, althans v.z.v. het de aandelen betreft, in het risico en de ondernemerskracht wordt beloofd voor haren arbeid door bezoldiging en bovendien door premie of tantième als zij er in slaagt de zaken goed te leiden. Maar eigenlijk risico dragen doet zij niet meer.

Ik doe in dit verband opmerken, dat in den Indischen grooten landbouw, waar de grond geenszins in het minimum was, de gang van zaken zich op dit

punt analoog aan dien in de Europeesche industrie heeft ontwikkeld. Hier is de particuliere planter-erfpachter verdwenen om plaats te maken voor de cultuurmaatschappij met hare directie en hare administrateurs, in welk lichaam het aandeelenkapitaal het risico van de productie overnam, toen de planters dat niet meer voldoende bleken te kunnen dragen tegenover de geldschietende kapitalisten van voorheen.

Nu is sedert de landbouwcrisis in het laatst der negentiende eeuw de Nederlandsche landbouw in zoo ver van karakter veranderd, dat hij veel meer dan voorheen is gaan werken voor export, d.i. voor de internationale markt. Het risico, dat hij daarmede te dragen kreeg, is daardoor van aard veranderd. Het is afhankelijk geworden van factoren, die veel meer buiten de onmiddellijke omgeving van den landbouwer liggen en dientengevolge minder goed door den landbouwer zelf kunnen worden waargenomen. De beoordeeling van de kansen eischt eene ontwikkeling in menig opzicht, die vooral in het kleine en zelfs in het middelbare bedrijf niet algemeen kan worden verwacht. En zoo rijst de vraag, of de tegenwoordige bedrijfvormen, het woord in zijn algemeenen zin genomen, daartegenover op den duur wel houdbaar zullen blijken, of ook niet in West-Europa de cultuurmaatschappij, waarin de grondbezitters eene analoge plaats als die der aandeelhouders-kapitalisten van de Indische onderneming verkrijgen, hare intrede moet doen m.a.w. waarin ook de grond meer dan tot nu toe in het risico van de bedrijfsuitkomsten betrokken wordt.

Ik ken verschillende tegenwerpingen tegen een zoodanig denkbeeld. De liefde tot den grond, de blik van den directen volledig belanghebbende bij den uitslag op de bedrijfsuitoefening, ze kunnen daartegen met reden worden aangevoerd. Ik zie ook niet voorbij dat de voorlichtingsdienst, de landbouwcoöperatie en de landbouworganisaties elk op zijne wijze een deel van wat van zulk eene wijziging te verwachten zou kunnen zijn, trachten te verwezenlijken, immers betere voorlichting en verhooging van de draagkracht met vermindering van risico van de aangeslotenen. Maar de wijze van beoefening van den landbouw is in Ned-Indië zeker er niet op achteruitgegaan sedert de particuliere planter plaats maakte voor de cultuurmaatschappij en inhaerent is dus dit verschijnsel niet aan de verandering van bedrijfvorm.

Het stelsel van deskundige superintendenten en adviseurs waarborgt een technisch zoowel als economisch gezond bedrijf. Daartegenover kunnen juist de door voorlichting, coöperatie en organisatie door de landbouwers verkregen voordeelen onder de Europeesche verhoudingen de verhooging van de pachten in de hand werken en dus het voordeel voor den boer ongedaan maken. Daarom vraag ik mij af, of de omstandigheden in Europa niet het oogenblik hebben doen naderen, waarop men op andere risicoverdeeling, waarbij ook de grond meer dan thans daarbij betrokken wordt, bedacht moet zijn?

Ik stel deze vraag, mij volkomen bewust, dat dit in de sociale verhoudingen in Europa vermoedelijk eene niet onbelangrijke verandering zou beteekenen. Het grondbezit zou van karakter veranderen en de grondbezitter in het sociale, speciaal het economische leven daardoor eene andere plaats komen in te nemen. Maar het wil mij voorkomen, dat de omstandigheden nopen deze vraag onder de oogen te zien. Zoo zou het vraagstuk van de landbouwcrisis en haar gevolgen een breeder aspect krijgen dan het in de tot nu toe geleverde beschouwingen bezat.

Mr. J. C. KIELSTRA.

(Slot volgt.)

HET BUDGET ALS BASIS VOOR CREDIETVERLEENING DOOR BANKEN.

Op het vijfde Internationaal Congres voor Wetenschappelijke Bedrijfsorganisatie, was één van de belangrijke onderwerpen van bespreking: het budget als basis voor credietverleening door banken.

Vier prae-adviezen waren uit het buitenland hierover binnengekomen, om als uitgangspunt voor discussie te dienen, nl. een Amerikaansch, een Oostenrijksch, een Belgisch en een Fransch.¹⁾ Het Amerikaanse prae-advies door R. R. Reeder Jr. prees het budget aan als middel om bij blanco credieten, de credietwaardigheid van den debiteur te bepalen.

Het Oostenrijksche, door Prof. Karl Seidel, wilde het systeem van budget contrôle bij *alle* credietverleening doorgevoerd zien. Gezien de ervaringen en moeilijkheden der laatste crisisjaren wilde hij geheel met het tot nog toe geldende stelsel van credietverleening breken en hiervoor het budget contrôle systeem in de plaats stellen.

De Belgische en Fransche prae-adviezen, resp. van „Le Comité Special No. 3” en den Heer Ch. Penglaou, gaven aan de hand van schema's en cijfers voorbeelden en verduidelikten hiermede de technische zijde van het systeem.

Alle prae-adviseurs waren unaniem voorstanders van het budget contrôle systeem en betreurden het, dat tot nog toe geen noemenswaardige toepassing in de practijk te constateeren viel.

Het is niet onbelangrijk, er hier even op te wijzen, evenals de inleider van het debat Mr. H. F. van Leeuwen dat ter vergadering ook deed, dat hier in Nederland op het gebied van credietverleening het budget niet geheel onbekend is.

Al is het nog in een beginstadium, zoo kan toch gezegd worden, dat de banken in Nederland bij credietverleening in blanco, in het algemeen geen genoegen nemen met alleen balansinzage en boeken-onderzoek door hare accountants, maar tevens een becijfering vragen, waaruit het toekomstig gebruik van de gevraagde middelen kan worden afgeleid. Al is het dan nog in elementairen vorm, zoo kan toch gezegd worden, dat in Nederland met de toepassing van het budget een begin is gemaakt.

Het belangrijke in dit systeem is, dat niet alleen bij de opstelling en inlevering van het budget van den credietnemer bij den bankier blijkt, dat eerstgenoemde een bedrijfscrediet in tegenstelling tot een „Anlage” crediet nodig heeft, maar dat, als het crediet op dezen grondslag eenmaal is verleend, met dit budget voor oogen uit het verloop van de rekening van den debiteur en door het gehouden toezicht is af te leiden, of de beschikbaar gestelde middelen ook voor het gevraagde doel worden gebezigd. De Nederlandsche inleider legde er den nadruk op, dat het budget een dynamische waarde heeft in tegenstelling tot een balans, welke slechts statische waarde bezit. Met een budget voor zich kan men vooruitzien en met de gegevens, die men op dat tijdstip ter beschikking heeft, den waarschijnlijksten gang van zaken in de naaste toekomst bepalen. Het was dan ook interessant op te merken, hoe een groot aantal debaters op de congresvergadering in de eerste plaats op het belang hiervan voor de industrie zelf, den nadruk legden. Hun betoog kwam hierop neer, dat industrie en handelsondernemingen, ook afgezien van behoefte aan bankcrediet, zeer veel nut zouden hebben van het opstellen van budgets ter bepaling van eigen bedrijfspolitiek.

Mededeelingen van den Belgischen „Opener of discussion” den Heer Brodsky over een enquête, ingesteld naar de mogelijkheden het budget contrôle systeem in België ingang te doen vinden, wezen erop, dat aldaar de banken, uit overwegingen, die voornamelijk impopulariteit wilden voorkomen, liever niet

het initiatief wilden nemen, terwijl de industrie in het algemeen nog niet voldoende van het nut van het systeem voor zichzelf was doordrongen.

Van het standpunt der banken bezien, is het systeem te prefereeren boven dat der vaste limites, zooals hier te lande veelal gebruikelijk is. In goede tijden verzekert een industrieel zich vaak, al of niet tegen onderpand, van de mogelijkheid om bij zijn bankier tot een bepaalde limiet, welke in overleg met zijn balanspositie wordt vastgesteld, crediet te kunnen opnemen. Of hij hiervan al of niet gebruik maakt, doet voor hem weinig terzake, het is voor hem van belang te weten, dat die faciliteiten zijn te bekomen. De bankiers zal zich van zijn kant vergewissen, dat het niet in de bedoeling ligt van den cliënt om met de beschikbaar gestelde sommen vaste activa te gaan financieren, maar heeft geen zekerheid dat t.z.t. niet zal moeten worden geconstateerd, dat zijn voorschotten hebben gediend om, toen de omstandigheden voor den client minder rooskleurig werden, verliezen te financieren, of zooals door den Heer Van Leeuwen werd gezegd voor „private overspending”.

Het budget contrôle systeem zou verder ook het euvel voorkomen, dat industrieën, die bij verschillende banken en „outsiders” crediet opnemen, faciliteiten ter beschikking krijgen buiten proportie tot haar eigen financiële draagkracht. Lijkt misschien op het eerste gezicht het bestaande stelsel van vaste credietlimites minder omslachtig en bewerkelijk dan het opstellen van budgets, hetgeen voor kleine tijdelijke overdisposities ontegenzeggelijk ook zoo is, zoo schuilt hierin voor de bank toch een gevaar. Van de zijde van credietnemers bezien, is er vaak door het overleggen van een uitvoerig en goed gefundeerd budget bij hun bankier meer tegemoetkoming wat betreft crediet faciliteiten te verwachten, dan bij de tot nog toe gebruikelijke wijze om uit balanscijfers en boekenonderzoek een credietlimite vast te stellen.

Tenslotte dient gewezen te worden op nog een groep van meeningen, die op het Congres tot uiting kwam, nl. die, welke de banken in haar tegenwoordig stadium van ontwikkeling nog niet voldoende geutiliseerd achtten om een volledig uitgewerkt budget geheel tot zijn recht te doen komen. De Zwitsersche Opener of Discussion de Heer Aloys Hentsch achtte het b.v. noodzakelijk, dat de banken, om de volle porté van een budget tot zich te doen doordringen, zich voorzagen van drie soorten van experts nl. 1o. op in- en verkoopgebied, 2o. op technisch gebied, 3o. op boekhoudkundig gebied. Wat de sub 3 vermelde eisch betreft mag men aannemen, dat iedere credietgevende bank hieraan voldoet. Wat de beide andere eischen betreft, het zal zeker nu en dan nodig zijn, teneinde zich een weloverwogen oordeel te vormen van de mogelijkheden van het plan, dat in het ingediende budget is belichaamd, een hetzij fabrieks-, technisch of commercieel-technisch expert te raadplegen. De Nederlandsche „Opener of Discussion” heeft er in een korte samenvattende slotbespreking terecht tegen waarschuwd, dat men van een bankier geen bankier-industrieel moet trachten te maken.

De bankier behoort niet op den stoel van den ondernemer thuis.

W. J. H. BLIJDENSTEIN.

VAN VERKEERSCHAOS NAAR VERKEERSEENHEID.

(Het Rapport-Welter.)

Het was een der vele groote verdiensten van het Rapport der z.g. „Tarievencommissie”, ingesteld bij beschikking van den Minister van Waterstaat van 18 Januari 1931, dat daarin scherp tot uitdrukking kwam, waarom een betere coördinatie van het geheele verkeerswezen een eisch van den tegenwoordigen tijd was geworden (blz. 57) en dat het noch uit billijkheidsoogpunt, noch uit beginsel van economie geoorloofd was een deel der kosten van het vervoer op de algemeene landsmiddelen af te wentelen, daar de

¹⁾ Zie voor den inhoud van deze prae-adviezen Econ.-Stat. Ber. van 15 Juni jl., blz. 478.

vervoerkosten een deel der algemeene productiekosten vormen en moeten vormen.

Wat de eerste stelling betreft, wees de Commissie, naar haren voorzitter, „commissie-de Vries” genoemd, er zeer terecht op, dat het niet tot haar taak behoort, dieper op het vraagstuk in te gaan dan een bespreking van de zijanten, nl. de behandeling van de concurrentie-voorwaarden van de verschillende transportmiddelen op het tariefstelsel der spoorwegen. Hoewel dus in het rapport de verhouding van het wegverkeer en het binnenscheepvaartverkeer tot de openbare kassen wel aangeroerd werd, gaf de Commissie-de Vries geen algemeene uiteenzetting en nog minder scherp gestelde conclusiën hoe in de toekomst door de Regeering te dien opzichte ware te handelen, al kan men hare zienswijze wel tusschen de regelen lezen.

Als welkome aanvulling van het zijdelings aangevoerde vraagpunt komt nu eenige maanden later, het Rapport van de „Staatscommissie voor de verlaging van de Rijksuitgaven”, meer bekend onder den naam van Staatscommissie-Welter. Bij de behandeling van Hoofdstuk L — het Département van Waterstaat — zegt de Commissie: „een zeer belangrijk bedrag van het Rijksbudget, dat geheel afgescheiden van de tegenwoordige crisis in toenemende mate de aandacht vraagt, vormen de uitgaven voor inrichtingen van verkeer”. De Commissie erkent „de groote economische beteekenis dier uitgaven”, doch voegt er dadelijk waarschuwend aan toe, dat hoewel goede verkeersmiddelen voor de volkswelvaart van groote beteekenis zijn, anderzijds drukkende overheidslasten voor diezelfde volkswelvaart *een even groote belemmering* vormen en dat een juiste welvaartsbeleid ook hier beheerscht wordt door het zoeken naar het juiste evenwicht tusschen baten en lasten (blz. 333). De commissie laat er op volgen, dat zij bij haar onderzoek getroffen werd door het *ernstig gemis aan eenheid* van stelsel op het gebied van het verkeerswezen. Hetgeen van spoorweg- en ook van scheepvaartzijde reeds herhaaldelijk werd betoogd, wordt hier nog eens uitdrukkelijk onderstreept, nl., dat de snelle ontwikkeling der techniek met name in het motorverkeer, het vraagstuk zoodanig in beteekenis heeft doen toenemen, dat een oplossing daarvan *bezwaarlijk langer kan worden uitgesteld* en voorts, dat een oplossing slechts te vinden zal zijn, indien het verkeersvraagstuk meer dan tot dusver wordt gezien *als één geheel*.

De Commissie-Welter bespreekt achtereenvolgens de geldelijke verhouding van den Staat tot de spoorwegen, de tramwegen, de landwegen, de waterwegen en de luchtvaart en toont daarbij aan:

1e. dat reeds thans de uitgaven van het verkeer een zwaren druk op het budget leggen, 2e. dat van eenig systeem in de behandeling van de toch onderling nauw samenhangende verkeersmiddelen bezwaarlijk kan worden besproken en 3e. dat de sterke ontwikkeling, speciaal van het motorverkeer de rentabiliteit van andere vooralsnog onmisbare verkeersinrichtingen, waarin groote kapitalen zijn vastgelegd sterk doet dalen, hetgeen in de toekomst stijgende gevaren voor het Rijksbudget doet ontstaan.

Teneinde deze gevaren af te weren, doet de Commissie twee middelen aan de hand: 1e. scheppen van de waarborgen, dat voortaan het verkeersvraagstuk als één geheel zal worden beschouwd en 2e. betere gelijkmaking van de exploitatie-voorwaarden der verschillende verkeersmiddelen onderling.

Wat het eerste punt betreft, de behandeling van het verkeersvraagstuk als één geheel, zulks meent de Commissie-Welter te kunnen bereiken door opheffing van het Wegenfonds en instelling van een Rijksverkeersfonds, waardoor de inkomsten van het fonds (d.w.z. de belastingen, welke van de gebruikers der verkeerswerken worden geheven, de huur, welke de spoorwegmaatschappijen voor het gebruik betalen, de bijdragen van derden, dus alle in de Middelenwet en

de begrooting van het Wegenfonds voorkomende verkeersontvangsten en als sluitpost één Rijksbijdrage) gesteld worden naast de uitgaven (d.w.z. die, welke thans op de Rijksbegrooting en op de begrooting van het Wegenfonds voorkomen, inclusief de rente en aflossingen van het nog niet afgeloste gedeelte der staatsschuld, welke voor den aanleg van verkeerswerken is aangegaan).

Als voordeel van deze regeling wijst de Commissie er op, dat, aldus handelende, in één post duidelijk tot uitdrukking zal komen, welk geldelijk offer de gemeenschap ten bate van het verkeer brengt. Bovendien wordt de continuïteit en gelijkmatigheid in de lastenverdeling over een reeks van jaren hierdoor beter gewaarborgd, maar bovendien wordt tusschen de verkeersuitgaven een duidelijk aanwijsbaar verband gelegd, doordat bijv. de uitgaven voor den aanleg en de verbetering van landwegen en het nadeel, dat daardoor wegens onttrekking van verkeer aan de spoorwegen wordt toegebracht, op dezelfde begrooting en in dezelfde Rijksbijdrage tot uitdrukking komen, hetgeen tot dusver ten onrechte niet het geval was. Dit verband zal er mede toe leiden, dat voortaan behoorlijke rentabiliteitsberekeningen aan de totstandkoming van nieuwe Waterstaatswerken worden ten grondslag gelegd.

Dat dit laatste geen overbodigheid is, bewijzen de thans onderhanden groote verkeerswegen, parallel aan spoorwegen (zie ook het aanhangige wetsontwerp voor de onteigening ten behoeve van de verbetering van den Rijksweg Hengelo—Enschede; Bijlage op de Handelingen der S. G. 1931—'32 No. 284), de aanleg van het onrendabele Twente-Rijnkanaal (waarvan de aanleg zoo spoedig mogelijk na voleinding van het stuk Zutphen—Enschede met bijbehorende zijtak naar Almelo ware stop te zetten), waarvoor pas jaren *na* aanneming der wet een rentabiliteitsonderzoek plaats had, evenzoo de aanleg van de spoorwegen in Zuid-Limburg en Gouda—Alphen aan den Rijn, welke vermoedelijk op geen stukken na de exploitatiekosten, laat staan de rente en aflossing van het in die werken gestoken kapitaal, zullen goedmaken, integendeel de tekorten der Nederlandsche Spoorwegen, welke de lijnen zullen moeten exploiteeren, zullen vergrooten. Dergelijke geldverspillingen zullen in de toekomst vermeden moeten worden. Men vergete niet, dat een teveel aan verkeersmiddelen evenzoo schadelijk is als een tekort. De leuze: hoe meer verkeersmiddelen, hoe beter voor de volkswelvaart, is in haar algemeenheid door en door onjuist. Het nadeel voor de gemeenschap begint zoodra de aanleg niet meer economisch verantwoord is, m.a.w. zoodra de lasten de baten overtreffen, onverschillig of deze nadeelen of voordeelen voor rekening van de gemeenschap of van den enkeling of van beiden — in diverse schakeeringen — zullen komen.

Bij het nalaten of stopzetten of in langzamer tempo uitvoeren van werken, gaat het er niet om of de spoorwegen of de binnenscheepvaart dan wel het wegverkeer daardoor bevoor- of benadeeld worden. Professor de Vries zei het zoo juist in zijn Rapport, dat economisch werkende verkeersmiddelen, welke het ook zijn, het veld moeten ruimen voor andere, doch dat dan metterdaad aan twee eischen voldaan moet zijn: 1e. dat het nieuwe vervoer ook inderdaad uit maatschappelijk oogpunt bezien, minder moet kosten en dat de goedkoopte niet slechts veroorzaakt mag worden, doordat een deel der kosten (bijv. weg- of kanalen-aanleg) eenvoudig niet in rekening gebracht wordt en 2e. dat het nieuwe vervoermiddel ook werkelijk in staat is, dat van het andere volledig over te nemen.

Wat het tweede punt aangaat, waarvan de Commissie-Welter heil verwacht: de gelijkmaking van de exploitatie-voorwaarden, zoo is dit onderdeel minder volledig uitgewerkt dan het eerste. Wel spreekt het Rapport-Welter van de wettelijke bevoordeling van

het wegtransport tegenover den exploitatieplicht, den vervoerplicht en de regeling der dienst- en rusttijden bij de spoorwegen enz., maar diep wordt op dit onderwerp niet ingegaan. Om de financiële gelijkmaking te bevorderen, wil de Commissie het motor-verkeer extra belasten met 6 à 7 miljoen gulden per jaar, als vergoeding voor het in de bestaande wegen gestoken kapitaal, voorts met een tolheffing bij gebruik van voortijdig gemaakte bruggen, teneinde op die wijze de post rente en aflossing van voorgeschoten kapitalen te compenseeren; in den historisch gegroeiden toestand bij de binnenscheepvaart wenscht zij te berusten.

Wordt op deze wijze het tekort der begrooting, groot f 108.000.000.—, ongeveer f 20.000.000 bezuinigd, iets wat op zichzelf reeds de moeite waard is, het groote belang van het Rapport-Welter inzake het verkeerswezen lijkt mij gelegen in het bovengeschetste voorstel om tot *éénheid* in het transportstelsel te komen. Ook elders werd het bepleit o.a. kort geleden door Lord Daryngton in het Engelsche Hoogerhuis, terwijl ook in Nederlandsche scheepvaartkringen stemmen opgingen om den chaos in de scheepvaartheffingen te vervangen door vorming van een scheepvaartfonds bij instelling van een vaarwater-belasting. Het Rapport-Welter gaat echter een stap verder en vat rail-, water-, weg- en luchtverkeer als één geheel samen.

Of in deze voorstellen-Welter — waarmede gepaard zou moeten gaan een reorganisatie van het Waterstaatsministerie (beter nog lijkt mij instelling van een Verkeersministerie, gelijk dit in schier alle landen ter wereld bestaat), alsmede instelling van een deskundige commissie van advies — geen wijzigingen gebracht zullen moeten worden, is een vraag, welke ik niet gaarne bevestigend zou willen beantwoorden. Met name is geen aandacht geschonken aan de opbrengst van verhoogde invoerrechten op automobielen enz. en een verhoogde benzine-belasting enz., c.q. ten bate van het Verkeersfonds, noch aan de zware lasten, welke op het scheepvaartverkeer, speciaal in de Noordelijke provinciën drukken. Wat dit laatste betreft werd, terecht, in het Rapport-de Vries hierop gewezen en kwamen o.a. deze heffingen op het 9e Binnenscheepvaartcongres, dat van 21 tot en met 23 Juni jl. te Terneuzen gehouden werd, ter sprake. De ondeugdelijke financiële opzet van het 25-jarige wegenplan wordt in het Rapport-Welter alleen getoetst aan de te snelle uitvoering, welke te groote lasten aan rente en aflossing — waarop niet gerekend was — met zich mede brengt. Over de rentabiliteit van het te bouwen wegennet, over de kostenverdeling enz. wordt niet gesproken. Evenmin lijkt het gewenscht het in de tramwegen gestoken kapitaal reeds dadelijk, d.w.z. vóór het inwerking-treden van het Rijksverkeersfonds, te vernietigen, wanneer de streekbelanghebbenden de vereischte 50 pCt. der exploitatiekosten niet zouden willen dragen. Welk een *débaclé* de tegenwoordig wettelijk bekrachtigde wegenpolitiek over de binnenscheepvaart, de spoorwegen, ook over het autowezen en niet minder over de geheele Nederlandsche volkswelvaart zal brengen, daarop wees ik uitvoerig in het pas verschenen Juli-nummer van het *Haagsch Maandblad*, herhaaldelijk in *Spoor- en Tramwegen*, o.a. in de nummers van 2 Febr., 29 Maart en 26 April jl. en in de *Economisch-Statistische Berichten* van 2 Maart en 20 April jl. De toestand is inderdaad veel zwarter dan het Rapport-Welter aangeeft. Ook omdat de in het Rapport-Welter verwerkte spoorwegcijfers eenige correctie behoeven en de toestand nog te optimistisch gezien is (zie *Spoor- en Tramwegen* van 2 Augustus 1932, blz. 57¹).

¹) Op blz. 335 van het Rapport komt een staatje voor, dat de dalende rentabiliteit wil bewijzen uit de bruto-opbrengst per trein K.M. Hoe gevaarlijk het is met dergelijke cijfers — hier zijn het de opbrengsten per treinkm.,

Dit zijn echter geen overwegende bezwaren tegen het plan-Welter. Mijne bedenkingen doen niet het minste afbreuk aan het geniale denkbeeld om de eenheid van het transportwezen tot uitdrukking te brengen in één onderdeel der begrooting, waardoor ongetwijfeld de toenemende versplintering met al de daaraan verbonden gevolgen groote budgetaire en andere gevaren gekeerd zullen *kunnen* worden. Over de uitwerking der details zal men nog lang en breed van gedachten moeten wisselen. Maar als de wil er is, bij de Regeering, zoowel als bij de transport-ondernemingen, om uit den chaos te komen tot een geordend verkeerwezen, waarbij elk onderdeel zijn eigen lasten draagt — waardoor vanzelf verkwisting zal worden voorkomen — dan zal de vorming van het Rijksverkeersfonds niet op onoverkomelijke bezwaren stuiten en zal een einde komen aan de verkeersluxe, welke al te langen tijd op het gebied van het transportwezen geheerscht heeft tot schade van de vervoersondernemingen en van de Nederlandsche volkswelvaart. Het stemt tot verheugenis, dat dit zoo hoogst belangrijke advies niet voortgekomen is uit een der belanghebbende kringen zelf, doch dat het zijn ontstaan dankt aan een combinatie van bekwame, onafhankelijke mannen, bij wie het landswelzijn voor alles ging. Verkeersparticularisme is er ten eenen male vreemd aan.

S. A. REITSMA.

BAISSE EN BEURSSPECULATIE.

De Heer E. Henny schrijft ons:

Uit de beschouwingen die onlangs in dit weekblad aan het bovenstaande onderwerp zijn gewijd is o.i. niet in afdoende mate gebleken, dat baisse- en hausse-speculatie — hoe paradoxaal zulks misschien ook moge klinken — ten nauwste aan elkaar zijn verbonden. De baisse wordt heden ten dage, en vooral in de Ver. Staten, tot het mikpunt veler beschuldigingen gemaakt zonder dat men zich daarbij rekenschap geeft van het feit, dat succesvolle en krachtige baisse-operaties alleen dan uitgevoerd kunnen worden wanneer de beurskoersen een overdreven stijging hebben ondergaan of zwakke hausse-posities ontstaan zijn. Het kwaad van alle beurs en effecten-misère wortelt o.i. hoofdzakelijk in de speculatie met geleend geld; m.a.w. in een overmatig gebruik van prolongatie-gelden voor louter speculatieve doeleinden. De werkelijke geldbeleggers of degenen die met eigen geld speculeeren zullen nòch waanzinnige koersstijgingen, nòch panische koersdalingen, teweeg brengen. Daarvoor zorgt de veel talrijker categorie van speculanten die met geleend geld in den blinde gokken. Deze categorie bezit in den regel nòch voldoende financiële ervaring nòch voldoende kapitaalcracht om op het zoo bijzonder gevaarlijke en glibberige terrein van den effectenhandel voorzichtig en objectief te oordeelen; en in verband met deze positie zijn die speculanten reeds bij voorbaat tot verliezen gedoemd. De jongste boom periode heeft wederom op meer dan duidelijke wijze bewezen tot welke enorme excessen een grootscheepsche speculatie kan leiden. Men heeft zich daardoor zóó laten verblinden dat onder het mom der Amerikaansche „new era” theorie bereids een nieuw tijdperk van jarenlange stoffelijke welvaart voorspeld werd terwijl de economische samenleving bergafwaarts holde! Deze verblindende heeft op haar beurt aanleiding gegeven tot talloze onproductieve financieringen die groote kapitaalverliezen veroorzaakten. Een algemeene overspeculatie kan zonder

welke bij het stijgen der treinkm. allicht neiging tot dalen zullen vertoonen — te werken, indien men zich daarvan geen rekenschap geeft, blijkt wel daaruit, dat de cijfers het *hoogst* zijn in 1921 e.v., dit zijn echter juist de jaren der *geweldige* spoorwegtekorten, dus der *kleinste rentabiliteit*. De exploitatie-uitgaven werden, heel eenvoudig, verwaarloosd.

beurscrediet niet mogelijk zijn, en zonder een zoodanige op crediet berustende hausse-speculatie zal de baisse van weinig of geen invloed zijn. Zonder de baisse-operaties, die ook wij als een zuiver destructief element beschouwen, ook maar eenigszins te willen beschermen is het o.i. principieel onjuist om alleen en uitsluitend de baisse te veroordeelen en de hausse (met geleend geld) als een soort heilig huisje te beschouwen waarmede de economische ontwikkeling bevorderd wordt. Wanneer onze economische ontwikkeling inderdaad behoefte heeft aan een speculatief element dan moeten degenen die deze theorie huldigen ook duidelijk omschrijven wat zij daaronder verstaan. Met het oog op de gebeurtenissen der laatste jaren, de talloze financiële schandalen en krachs, en de enorme beursverliezen, meenen wij dat deze z.g. nuttige economische functie der speculatie min of meer illusoir is. Maar zelfs wanneer de economische ontwikkeling inderdaad op gezonde wijze bevorderd zou worden door het bestaan van een groot speculatief element dan moeten de voorstanders van dit principe in de allereerste plaats voorop stellen, dat de betreffende speculatieve risico's in dat geval aanvaard moeten worden door kapitaalkrachtigen die ook in staat zijn om dergelijke risico's juist te beoordeelen en daarbij tevens bij machte zijn om eventuele verliezen behoorlijk te dragen.

Wij wagen het echter de meening te verkondigen, dat alle zuivere speculatie, d.w.z. het speculeeren op koersen of prijsverschillen met crediet, een hoogst ernstig sociaal economisch kwaad is. Zoodoende wordt n.l. een ongezond, geheel onoverzichtelijk, en volkomen onbetrouwbaar, element geschapen dat steeds opnieuw slachtoffers, en veelal geheel onschuldige slachtoffers maakt. Tenslotte zij hier nog herinnerd aan hetgeen Taussig in z'n „Principles of Economics” omtrent de speculatie zegt: „morally it is no less harmful, in every aspect the evil is one of the greatest in contemporary society”. De Heer Edersheim schreef destijds in zijn bekende brochure „Heropening der Amsterdamsche Beurs en de Prolongatie”; „het sluiten van prolongatie is in Nederland de wonde plek in een organisme dat overigens kerngezond te noemen is”.

Wanneer men dus in de toekomst speculatieve excessen wenscht te voorkomen dan dient men de speculatie „an und fuer sich” via een uiterst sobere hantteering van het beurscrediet te beperken. Maar zolang het crediet-apparaat verschillende milliarden ter beschikking stelt voor de financiering van zuivere effecten-speculaties verkeert de internationale beurskolos, afgezien van de vele andere factoren die het koersniveau beïnvloeden, immer in een uiterst labiele positie. En juist in verband met deze wankele positie zullen ineens stortingen plaats moeten vinden als noodzakelijk gevolg van deze weinig soliede structuur. Tenslotte zij er nog op gewezen, dat deze speculatieve credietverleening de kansen der onverantwoordelijke elementen in onze samenleving vergroot, om manipulaties e.d. te verrichten!

AANTEKENINGEN.

Het jaarverslag van de Surinaamsche Bank over 1931.

Het Jaarverslag van Mr. A. van Traa, den Hoofd-Directeur van de Surinaamsche Bank, vangt aan met een uiteraard in mineur gesteld overzicht van den economischen toestand in Suriname.

De koffiecultuur maakte als gevolg van de groote prijsdaling een uiterst moeilijken tijd door. Dank zij de door het Gouvernement getroffen „Koffiesteuering 1931”, krachtens welke voor den tijd van ten hoogste 6 jaar voorschotten aan koffieplantages gegeven konden worden, was het, op een enkele uitzondering na, mogelijk de plantages in stand te houden. Einde 1931 was uit hoofde van genoemde regeling ruim 3 ton aan voorschotten verstrekt. Te vree-

zen valt echter, dat, indien de Regeering niet alsnog mocht besluiten om ook voor het loopend jaar steun te verlenen, verschillende ondernemingen gesloten zullen moeten worden. Het verslag gaat dan als volgt verder:

„In hooge mate zou te te betreuren zijn wanneer de koffiecultuur in Suriname niet zou kunnen worden gehandhaafd. Zij is een cultuur die in Suriname goed gedijt, zij zal, bij een herstel van het huidige ongekend laag prijsniveau, met succes kunnen worden gedreven en zij wordt van jaar tot jaar van meer belang voor het economisch leven.”

Het al of niet in stand houden van deze cultuur is dan ook voor het land van zeer gaande betekenis, te meer waar ook de tweede groote cultuur, de suikercultuur in een precaire positie is gekomen.”

Ook de suikercultuur had een moeilijk jaar, hetgeen tot liquidatie van een der in Suriname werkzame suikerondernemingen deed besluiten. Na het voltrekken van deze liquidatie en die van een andere onderneming, waartoe reeds in 1930 werd besloten, zullen er in Suriname nog slechts 2 ondernemingen over zijn.

Niet minder moeilijk dan in den grooten landbouw waren de toestanden in den kleinen landbouw. Ook hier deden zich de gevolgen van de algemeene prijsdaling gevoelen. Het Verslag maakt melding van plannen tot het organiseeren van mechanischen rijst- en maïsbouw en uit zich daarover als volgt:

„Door den Minister van Koloniën werd een crediet van f 25.000 ter beschikking gesteld ten behoeve van de voorbereiding van proeven met mechanischen landbouw.

Een tweetal deskundigen maakte te dien einde een studiereis naar Suriname. Van hun rapport aan den Minister is nog niets bekend gemaakt, doch, naar verluidt, wordt een proef aanbevolen met mechanischen verbouw van rijst en maïs op het, in Nieuw Nickerie gelegen, Gouvernementsterrein Margarethenburg.

Over het nut en de wenschelijkheid van deze proeven voor Suriname zijn de meeningen nogal sterk verdeeld. Verwacht mag echter worden, dat niet dan na rijp beraad tot eventuele bevordering van dezen bedrijfsvorm zal worden overgegaan. Daarbij zal dan, naar het mij voorkomt, wel in de eerste plaats dienen te worden overwogen welke de economische gevolgen daarvan zullen kunnen zijn voor den klein-landbouw, nu de voorstanders van het mechanisch bedrijf zich bij voorkeur op den rijstbouw schijnen te willen concentreeren.

Immers daarbij gaat het niet om den verbouw van een nieuw product, doch om de mechanisatie van den verbouw van een product waarin een groot aantal klein-landbouwers een bestaan zoekt. Deze mechanische landbouw valt buiten het bereik van den Surinaamschen klein-landbouwer, tenzij in coöperatieve samenwerking, een bedrijfsvorm waarvoor hij nog geenszins rijp is. Want, in tegenstelling met Deinerara, is aan ontwikkeling van het coöperatief begrip van den klein-landbouwer in Suriname nog weinig gedaan. Ik beschouw het gevaar, dat het gemechaniseerd rijstbedrijf den rijstbouw van den klein-landbouwer zal verdringen dan ook geenszins als denkbeeldig. Een gevaar dat met te meer aandacht onder het oog moet worden gezien, omdat de natuurlijke oplossing in dergelijke gevallen, dat is afvloeiing naar andere bedrijven, voor Suriname, met zijn toch al zoo beperkte werkgelegenheid, een uiterst moeilijk probleem zou worden waarmede waarschijnlijk jaren gemoed zouden zijn.”

De balatawinning ging in 1931 geheel ten onder. De houtexploitatie, de bauxietwinning en het goudbedrijf waren tot inkrimping genoodzaakt.

Dat dit alles een ongunstigen terugslag had op den in- en uitvoerhandel en op de ontvangsten van de Overheid, laat zich hooren. De cijfers van in- en uitvoerwaarde laten wij hieronder volgen:

	Invoer	Uitvoer
1926.	f 10.020.516	f 7.689.685
1927.	„ 9.088.771	„ 11.834.361
1928.	„ 9.081.101	„ 11.670.051
1929.	„ 8.553.920	„ 7.945.275
1930.	„ 9.188.476	„ 8.389.103
1931.	„ 6.826.645	„ 6.017.885

Schrijvende over de toekomst der kolonie, merkt de Hoofd-Directeur der S. B. het volgende op:

„Wie den gang van zaken in Suriname met aandacht volgt en belangstelling voor het land heeft, moet die toekomst wel met groote bezorgdheid tegemoet zien. Mij beperkend tot wat ik persoonlijk heb gezien, valt een steeds verder neergaande lijn in de ontwikkeling van het land te constateeren. Van de in 1920 nog bloeiende cacao-cultuur is niets meer over, de suiker- en koffiecultuur is den ondergang nabij, het balatabedrijf, een nog tot voor enkele jaren belangrijke bron van inkomsten voor de bevolking zoowel als voor de overheid, is geëindigd, het houtbedrijf kan maar niet tot ontwikkeling komen, het goudbedrijf neemt meer en meer in betekenis af. Tegenover dit alles staat slechts de ontwikkeling van de bauxietwinning, een inderdaad belangrijke bron van inkomsten, doch onvoldoende om de weggevallen of sterk verminderde bronnen van inkomsten te compenseeren. Deze loop der dingen heeft het Bestuur genoopt steeds verder gaande bezuinigingen in te voeren, gebonden als het was door, ondanks belastingverhoging, afnemende ontvangsten enerzijds en de aan de Rijksbijdrage gestelde grens anderzijds. Daarentegen eischte de toenemende bevolking meer uitgaven voor onderwijs, ziekenzorg enz., nam het bedrag aan reute op vlottende schuld aan het moederland toe en kwam een aanmerkelijke stijging in de pensioenslasten. De bezuiniging bracht daardoor de middelen, beschikbaar tot ontwikkeling van het land, ernstig in het gedrang. Steeds minder kon voor dit doel worden beschikbaar gesteld en thans is het zoover gekomen, dat b.v. voor de 5e Afdeling der Begrooting (Landbouwproefstation) slechts f 98,112.— voor 1933 is kunnen worden geraamd, terwijl dit voor 1921 nog f 336,594.— bedroeg, welk laatste bedrag op zichzelf al zeer bescheiden moet worden geacht voor een land waarvoor de landbouw als basis van opbouw moet worden beschouwd en dat 4½ maal zoo groot is als Nederland.

De vraag mag worden gesteld of de economische inzinking van Suriname zoo ver had behoeven te gaan als zij thans gegaan is, indien niet op de middelen, dienende tot ontwikkeling van het land, zoo dooierend had moeten worden bezuinigd.

Daarnaast rijst vanzelf de vraag of het zoo nog langer kan doorgaan. Het wordt hoe langer hoe moeilijker aan de vastgestelde grens van de Rijksbijdrage vast te houden, de neiging tot stijging dier bijdrage is niet tegen te houden en zal zich steeds krachtiger doen gelden naar mate Suriname economisch dieper zinkt.

En zoo zal Suriname meer en meer het zorgkind voor Nederland worden en, ten onrechte, meer en meer den naam krijgen van het land waarvoor geen toekomst is weggelegd.

De wil om Suriname vooruit te brengen is aanwezig, zoowel bij den Minister als bij den Staten-Generaal. Moge dan die wil tot uiting komen in een daad.

Herhaalde malen is gevraagd om een plan van ontwikkeling voor Suriname. Een gedetailleerd plan komt mij onuitvoerbaar en ongewenscht voor. Maar een breed opgezet plan, aangevende de hoofdlijnen waarlangs de ontwikkeling van het land systematisch zal worden geleid, een plan dat doelbewust gericht is op versterking van de volksdraagkracht en daardoor geleidelijke voorziening in wat Suriname het meest ontbreekt, d.i. volksvermogen, lijkt mij niet onmogelijk. Niet alleen niet onmogelijk, maar ook noodzakelijk. Want ik kan niet inzien hoe een land, dat in den toestand verkeert waarin Suriname thans verkeert, ooit een self-supporting land zal kunnen worden, indien de ontwikkeling daarvan niet gezocht wordt langs weloverwogen vaste lijnen, lijnen die systematisch gevolgd worden en waarvan de financiële consequenties volledig aanvaard worden.

Weliswaar vormen de thans bestaande, ook voor Nederland uitermate moeilijke, financiële omstandigheden een beletsel om met de uitvoering van zulk een plan, dat waarschijnlijk groote opofferingen van het Moederland zal vorderen, te beginnen, doch deze moeilijkheid behoeft niet te weerhouden van het overwegen en ontwerpen van de maatregelen, die genomen moeten worden. Men zal dan gereed zijn om, wanneer een economisch herstel van Nederland de mogelijkheid daartoe opent, ook in Suriname met energie aan te pakken.”

Pondenverliezen had de S. B. niet te lijden. Toen Engeland den gouden standaard verliet, was de S. B. juist ponden schuldig, hetgeen inderdaad een gelukkige samenloop van omstandigheden was.

Betreffende het bedrijf van de S. B. in Suriname laten wij hieronder enkele cijfers volgen:

(in duizenden guldens)

Einde des jaars	Disconto's	Beleen. en Voorsch. R. C.	Munt en Muntmat.	Bankbilj. in circul.	Rek. Crt. Saldi in Suriname
1926..	1.181	849	1.126	1.698	1.169
1927..	1.105	968	1.205	1.679	1.096
1928..	1.243	1.470	929	1.701	1.047
1929..	1.259	1.725	920	1.726	1.524
1930..	1.056	3.078	350	1.280	788
1931..	985	2.063	824	1.371	667

De S. B. is tot een bedrag van f 200.000.— geïnteresseerd in het kapitaal van de West-Indische Cultuurbank; in verband met den slechten gang van zaken bij genoemde instelling is daarop in den loop der jaren niet minder dan f 175.000.— afgeschreven. Met betrekking tot de W.I.C.B. wordt in het verslag der S. B. het volgende opgemerkt:

„De teleurstellende gang van zaken in de koffiecultuur was onvermijdelijk van ongunstigen invloed op de resultaten van deze instelling.

De marktprijs van Suriname-Liberia bleef het geheele jaar beneden het niveau waarop zonder verlies kan worden gewerkt. Daarnaast deed een, tot ver in het voorjaar van 1931 voortdurende, droogte zijnen invloed op de productie gelden, zoodat deze belangrijk beneden de verwachtingen bleef. Het behoeft geen betoog dat tengevolge van een en ander de uitkomsten voor de plantages bedroevend waren.

Zoals reeds in een vorig jaarverslag vermeld werd de financiering van andere plantages stop gezet, zoodat in 1931 de Cultuurbank zich concentreerde op de instandhouding der eigen plantages. Tegen het eind van het jaar moest van de koffiesteunregeling worden gebruik gemaakt.

De nog steeds niet verbeterde koffiemarkt, welke de exploitatie met verlies nog steeds bestendigt, noopt ons de mogelijkheid van het algeheel stopzetten van het bedrijf der West-Indische Cultuurbank ernstig onder het oog te zien. En waar in dat geval uitteraard al heel onzeker zou worden, wat tenslotte de waarde van ons aandeelbezit zou zijn, omdat deze waarde geheel afhankelijk zou zijn van de onzekere likwidatie-uitkomsten der plantages, komt het ons noodzakelijk voor een verdere krachtige afschrijving op dit bezit te maken, waarvoor een bedrag van f 85.000.— wordt voorgesteld.”

Beschouwingen over de rubbercrisis.

Wanneer men rubber-vraagstuk aan een nadere beschouwing gaat onderwerpen, teneinde een verklaring te vinden, waarom een eertijds bloeiende cultuur in zoodanige moeilijkheden kon geraken, dat men welhaast van een débaacle kan spreken, dan is het noodzakelijk een terugblik te werpen op de wijze, waarop die cultuur is ontstaan en gegroeid, en de metamorfosen te schetsen, die het beeld der productie en dat der consumptie achtereenvolgens hebben vertoond. Aldus vangt Ir. J. G. Fol zijn lezenswaardig artikel aan, dat is verschenen in het jongste maandbericht van de Amsterdamsche Bank en waaraan het volgende is ontleend.

Allereerst wijst de schrijver dan op de onafgebroken vergroting der aanplantingen, die door de tijdens de Stevenson-restrictie kunstmatig op peil gehouden prijzen zelfs krachtig werd gestimuleerd, in het bijzonder die der inlandsche bevolking in Ned.-Indië. Slechts voor zoover die uitbreidingen met hoog geselecteerd plantmateriaal werden uitgevoerd, waren zij economisch en cultuur-technisch volkomen gerechtvaardigd, want zij brachten de betreffende ondernemingen op een hechteren grondslag.

En wat den afzet van het product betreft, bestond er een blind vertrouwen op één enkel belangrijk afzetgebied, de voor de fabricage van autobanden benodigde rubber. Op de ontwikkeling van dat afzetgebied konden rubberproducenten weinig of geen invloed uitoefenen en de factoren, die dat afzetgebied ongunstig beïnvloedden, werden door hen niet tijdig genoeg erkend. Aan de ontwikkeling van andere afzetgebieden dan de autoband werd door producenten

onvoldoende aandacht geschonken, terwijl de uit de restrictie voortvloeiende toestand van onzekerheid niet animeerend werkte op rubberfabrikanten en andere technici, om naar nieuwe toepassingen van rubber te zoeken. Door het kunstmatig omhoog brengen der prijzen bevorderden producenten het gebruik van stoffen, die rubber konden vervangen.

Dat onder dergelijke omstandigheden de rubbercultuur op den duur in moeilijkheden zou geraken, was onvermijdelijk. Ook zonder de thans heerschende economische crisis zouden de producenten, die met hoge kostprijzen werken, in het gedrang zijn gekomen in dier voege, dat door het steeds toenemende aanbod van plantage- en bevolkingsrubber de marktprijs beneden den kostprijs hunner ondernemingen zou zijn gedaald. Wel heeft die crisis die moeilijkheden snel in een acuut stadium doen overgaan, doordat zij het eenige afzetgebied van werkelijke betekenis in hevige mate heeft aangetast en tenslotte totaal heeft ontwricht. De situatie is daarop nog verscherpt door het geringe aanpassingsvermogen van de productie-politiek der ondernemingsrubbercultuur aan den reeds zeer ongunstigen toestand. Door rationeele beperking van den rubberoogst zou veel rubber, die de voorraden tot een tot nu toe ongekeerde hoogte heeft doen stijgen, in de boomen zijn gebleven. Uit een vergelijking met de hieronder volgende potentiële producties blijkt verder, dat de bevolking slechts een zeer klein deel van hare tapbare aanplantingen exploiteert.

Geschatte potentiële en werkelijke productie van bevolkingsrubber in Nederlandsch-Indië, omgerekend op droog gewicht.

	Potentiële productie in tonnen × 1000	Werkelijke productie in tonnen × 1000
1927	100	100
1928	110	91
1929	120	109
1930	150	89
1931	200	90
1932	250	—
1933	300	—

Het is thans onvermijdelijk, dat vele producenten tijdelijk of voor goed zullen worden uitgeschakeld en dit uitschakelingsproces zal zich zoo lang voortzetten, totdat er niet alleen evenwicht tusschen productie en consumptie is verkregen, maar bovendien de enorme voorraden tot redelijke afmetingen zijn teruggebracht. Dit uitschakelingsproces verloopt tot nu toe in dier voege, dat in hoofdzaak zeer kleine ondernemingen er het tapmes bij neerleggen. Per ultimo April jl. was dit reeds met 313 ondernemingen, met een gezamenlijk oppervlak van 49.955 H.A. het geval. De gemiddelde grootte dier ondernemingen bedroeg dus slechts 160 H.A. Het is te vreezen, dat vele dezer ondernemingen, voor zoover zij alleen de rubbercultuur uitoefenen, voor goed zullen moeten worden gesloten, want zij zijn te klein om op den duur den strijd om het bestaan, ook onder gunstiger omstandigheden dan thans, vol te kunnen houden. Zonder de Stevenson-restrictie zouden zij vermoedelijk reeds lang zijn verdwenen of nimmer zijn geplant.

Verder was op bovengenoemden datum op 133 ondernemingen de tap gedeeltelijk gestaakt, en wel over een oppervlak van 18.194 H.A., d.i. ca. 4,8 pCt. van het totale tapbare oppervlak. Het laatste cijfer illustreert sterk, hoe weinig de productie-politiek zich nog aan de situatie heeft aangepast! In totaal waren per ultimo April 68.149 H.A. of 18 pCt. van het tapbare areaal buiten tap gebracht, wat niet zonder invloed op den uitvoer zal zijn.

Tenslotte werd per ultimo April op 57 ondernemingen over een oppervlak van 7.819 H.A. zwaartap toegepast als voorbereiding van a.s. rejuvenatie of het opgeven der cultuur of wegens de slechte tijdsomstandigheden. Waar bij zwaartap de productie over het algemeen snel achteruitloopt, mag verwacht worden, dat op een belangrijk deel van dit oppervlak bin-

neerkort de tap volledig zal moeten worden gestaakt.

Het is te verwachten, dat naarmate de rubbercrisis langer duurt, steeds meer en vermoedelijk steeds grotere ondernemingen den tap geheel of gedeeltelijk zullen moeten staken. Door rationeele oogstbeperking en het nastreven van een optimum-productie zullen de producenten moeten trachten hun liquide middelen zoo lang mogelijk te doen reiken en desnoods zullen zij hunne ondernemingen op een „care and maintenance“-basis moeten brengen. Ook door het samenvoegen van aan elkaar grenzende kleine ondernemingen van verschillende maatschappijen tot één groote onderneming, welke concentratie bij enkele groote maatschappijen met meerdere ondernemingen reeds sinds geruimen tijd plaats vindt, kunnen de uitgaven soms beperkt en daardoor het bedrijf langer gaande worden gehouden. Aan een dergelijke concentratie is waarschijnlijk op den duur toch niet te ontkomen.

De afnemering in de exporten der bevolkingsrubber en het sterk verminderd verbruik van reclaimed rubber dragen er reeds toe bij dit uitschakelingsproces te remmen, maar de krachtigste rem daarvoor is vermeerdering van den afzet.

Het wereldrubberverbruik vertoont het volgende verloop:

Wereld-absorptie van ruwe rubber door de rubberindustrie gedurende het tijdvak 1919—1931.

	Vereenigde Staten		Andere landen		Totaal in tonnen × 1000
	in tonnen × 1000	in %	in tonnen × 1000	in %	
1919	225	68,2	105	31,8	330
1920	215	69,4	95	30,6	310
1921	170	63,0	100	37,0	270
1922	285	73,1	105	26,9	390
1923	305	70,1	130	29,9	435
1924	335	71,3	135	28,7	470
1925	390	69,6	170	30,4	560
1926	365	67,0	180	33,0	545
1927	375	62,5	225	37,5	600
1928	440	64,7	240	35,3	680
1929	470	58,2	337	41,8	807
1930	378	53,1	334	46,9	712
1931	349	51,9	324	48,1	673

Ingedeeld naar de geographische bestemming, vindt het meerendeel van deze rubber haar weg naar de Ver. Staten, al verliest dan ook sinds 1928 de Amerikaanse rubberindustrie relatief geleidelijk terrein door het toenemend verbruik in andere landen.

Ingedeeld naar de artikelen, waarin die rubber wordt verwerkt, neemt de autoband een alles overheersende positie in en wel in dier voege, dat de autobandenfabricage tot voor enkele jaren ongeveer 80 pCt. van de totale, in de geheele wereld verwerkte hoeveelheid rubber absorbeerde. Het is dan ook niet te veel gezegd, wanneer men de meening uitspreekt, dat de eenige kurk, waarop de afzet van de rubber dreef, de autobanden-industrie was, en in het bijzonder de Amerikaanse banden-industrie, die vóór de wereldcrisis 50 à 55 pCt. van het wereldrubberverbruik verwerkte.

In den afzet van de banden-industrie zal eerst verbetering van betekenis komen, wanneer de hevige economische crisis tot het verleden behoort. Vele oude wagens en oude bijna versleten banden, die ter bezuiniging werden aangehouden, zullen moeten worden vervangen en daarvan mag een niet onbelangrijke toename van het banden- en dus van het rubberverbruik worden verwacht. Maar ook na het einde der crisis zullen er vermoedelijk nog verscheidene jaren verlopen, alvorens het algemeen welvaartspeil zich zoodanig heeft hersteld, dat de „New and Multiple Car Buyers“ weer in de markt komen.

En overigens zal die vermeerdering van den afzet moeten voortkomen uit een vergroting van den afzet van andere, reeds bestaande toepassingen van rubber, en voor alles door het uitwerken van geheel nieuwe toepassingen door middel van wetenschappelijk technisch research-werk. Indien alle rubberproducenten

de daarvoor benodigde financiële bijdragen niet als dotaties uit gemaakte winsten, doch als een onmisbaar onderdeel der bedrijfs-onkosten wilden beschouwen, zoodat dit research-werk ter hand kan worden genomen op een schaal, die in overeenstemming is met den omvang en de nooden der rubbercultuur, dan zal daardoor zonder eenigen twijfel de afzet van rubber belangrijk zijn te verhoogen. Daarbij zal men zich dan niet uitsluitend mogen beperken tot afzet aan de rubber-industrie in den engeren zin, neen, juist daarbuiten in andere industrieën liggen mogelijkheden om nieuwe afzetgebieden te ontsluiten, die thans nog nauwelijks zijn aangeroerd. In vergrooting van den afzet ligt de uiteindelijke oplossing van de crisis, die de rubber-cultuur thans doormaakt. Alleen vergrooting van den afzet kan de cultuur, zoowel die onder Westersche leiding als die in inlandsche handen, weer op een zoodanige basis brengen, dat men aan haar levensvatbaarheid niet behoeft te wanhopen. Van een materiaal, dat een combinatie van waardevolle eigenschappen in zich verenigt als misschien in geen enkele andere ruwe grondstof wordt aange troffen, zal de wereld in de toekomst hoeveelheden kunnen opnemen, die thans zelfs niet bij benadering zijn te schatten.

INGEZONDEN STUKKEN.

DE CRISIS EN DE WINSTEN UIT OVERHEIDS-BEDRIJVEN.

De Heer J. Rensen te 's-Gravenhage schrijft ons: „Eerst heden nam ik kennis van de aantekening „De crisis en de winsten uit overheidsbedrijven” in het nummer van 29 Juni 1932.

De klacht, dat de tarieven van de Gemeentebedrijven door de Overheid niet voldoende verlaagd zijn en worden en daardoor niet aansluiten bij de algemeene prijsdaling gedurende de laatste jaren waarneembaar, is meer geuit. Die klacht is, naar ik meen, in haar algemeenheid niet geheel juist.

Wanneer we de statistiek der kosten van het levensonderhoud, gepubliceerd door het Gemeentelijk Statistisch Bureau raadplegen, zien we, dat de kosten van het levensonderhoud voor de arbeidersgezinnen in Maart 1932 gedaald waren sinds 1921 met 32 pCt.

De post gas en electriciteit, onderdeel van het budget, was sinds 1921 gedaald met niet minder dan 36,5 pCt.

Dit dalingspercentage overtreft derhalve dat van de totale kosten van levensonderhoud en dus met het jaar 1921 als uitgangspunt is er, althans wat 's-Gravenhage betreft, geenszins sprake van gebrek aan aanpassing van de overheidstarieven aan het algemeen prijsniveau.

Naar algemeen bekend is, behooren de tarieven van gas en electriciteit te 's-Gravenhage tot de laagste in het land, terwijl evenzoo de telefoon- en waterleidingstarieven sterk zijn verlaagd.

De verlaging van de tarieven der bedrijven en dit is in dit verband wel van beteekenis hierbij te vermelden, is voornamelijk aan de jongste algemeene prijsdaling voorafgegaan. Hier is dus geen sprake van aanpassen, veeleer van toonaangeven!

De vraag of de tarieven verder verlaagd kunnen worden en de beweerde wenschelijkheid daarvan is er vooral in dezen tijd niet meer een, uitsluitend te bezien vanuit bedrijfstechnisch standpunt of af te meten naar den financiële toestand der betreffende bedrijven.

Immers in sterkere mate dan voorheen zijn de gemeenten bij het voeren van het financiële beheer aangewezen op de uitkomsten of winsten der bedrijven. De vraag of tariefsverlaging mogelijk is, is een vraag die mede beantwoord wordt door de vraag of de financiële positie van de gemeenten tijdelijke of blijvende verlaging van inkomsten mogelijk maakt.

Zooals gezegd, behooren de Haagsche tarieven tot de laagste in het land en met die tarieven is het mo-

gelijk, en was het mogelijk over de geheele linie — electriciteit, gas, water, telefoon en ook voor het slachthuis een winst te behalen, die afgemeten naar het geïnvesteerde kapitaal voor sommige bedrijven een zeer hoog winstpercentage te zien geeft.

De bedrijfspolitiek was er echter zoo veel mogelijk op gericht, door sterke differentiatie der tarieven te komen tot zoo groot mogelijke productie en afzet.

Deze zeer korte opmerkingen dienden vooraf te gaan aan een overzicht betreffende de bedrijfswinsten te 's-Gravenhage; ter bekorting worden alleen gegeven de winsten gepercenteerd op de geïnvesteerde kapitalen. Uit den aard der zaak zijn dit netto-winsten, na aftrek van afschrijving en rentevergoeding voor het kapitaal aan de gemeente.

Daarnaast valt nog te vermelden, dat de productiebedrijven aan de gemeente 's-Gravenhage z.g. retributies betalen; dit zijn vergoedingen aan de gemeente voor gebruik van den ondergrond. Deze zijn evenzeer van de netto-winsten afgetrokken. Deze retributies zou men echter gecamoufleerde winstuitkeeringen aan de gemeente kunnen noemen; ter illustratie van de werkelijke grootte der winst zijn ze toegevoegd.

a = winst in pCt. kapitaal op 31 Dec. b. = retributies in pCt. kapitaal.

	Gas-bedrijf		Electrisch bedrijf		Duinwater-leiding		Telefoon-dienst		Slacht-huis
	a.	b.	a.	b.	a.	b.	a.	b.	a.
1900	9,4	6,7			3,7	1,9			
1905	17,7	8,1			6,1	11,3	14,9	0,5	
1910	2,6	8,—	12,7	1,1	4,8	6,8	8,6	1,8	
1915	0,7	9,2	19,7	1,5	7,3	7,2	13,6	2,—	— 1,8
1920	5,5	3,8	6,3	2,3	5,9	7,—	7,8	5,3	— 6,—
1925	8,—	3,6	18,3	2,4	8,8	5,6	4,3	2,4	+ 10,6
1926	7,1	3,5	21,1	2,5	7,1	5,6	6,1	2,4	+ 12,4
1927	7,4	3,5	22,3	2,6	6,8	5,6	8,—	2,3	+ 12,1
1928	8,1	3,5	21,6	2,6	7,5	5,8	7,9	2,3	+ 14,3
1929	7,7	3,5	24,9	2,7	7,—	6,—	7,6	2,2	+ 8,2
1930	7,6	3,6	23,8	2,5	7,4	5,8	5,7	2,—	+ 12,6

Hierbij zij alleen nog aangeteekend, dat de gemaakte winst in den loop der jaren het mogelijk gemaakt heeft voor elk bedrijf zeer belangrijke reserves te vormen, welke thans tezamen bijna zeven millioen gulden bedragen. (De reserves werden aldus gevormd: aan de Gemeente wordt de winst volgens de begroting uitgekeerd, terwijl het eventuele meerdere aan de Reservefondsen wordt toegevoegd; blijft de rekening beneden de begroting, dan moet uit het Reservefonds geput worden; bovenvermelde percentages zijn dus de winsten, waarvan eventueel nog een deel gereserveerd wordt). Dank zij deze reserves is het thans mogelijk eventuele nadeelen van de economische moeilijkheden op te vangen en het laat zich aanzien, dat tariefsverhooging niet noodig is.

Het is tenslotte wel duidelijk, dat de huidige crisis invloed zal hebben op de bedrijfswinsten, hetgeen naar bekend is voor 1931 vooral gold voor den Telefoon-dienst.

N a s c h r i f t. De bovenstaande cijfers, die de Heer Rensen geeft over de winsten van de Gemeentebedrijven te 's-Gravenhage zijn inderdaad zeer belangwekkend. Al mogen de Haagsche tarieven tot de laagste in het land behooren — een uitspraak, die wij op gezag van den schrijver overnemen, omdat wij haar niet kunnen verifiëren — dan trekt het niettemin de aandacht, dat de winsten uit het electriciteitsbedrijf de laatste twee jaren meer dan 25 pCt. hebben bedragen. Ons hoofdbezwaar richtte zich juist tegen deze buitensporige winsten. Immers, deze winsten komen niet geheel aan het bedrijf zelf ten goede, maar worden voor andere gemeentelijke doeleinden gebruikt. De vraag, die wij daarom stellen, is, of de tarieven niet lager zouden kunnen zijn, zonder schade te berokkenen aan de bedrijven zelf. Dat de gemeente 's-Gravenhage met haar tarieven gunstig afsteekt bij die van Amsterdam, Rotterdam en andere groote gemeenten zegt overigens nog niets over de hoogte van de tarieven zelf. (Red.).

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

26 Juli 1932.

De berichten over zomer-tarwe uit Noord-Amerika waren in de afgelopen week niet zoo onverdeeld gunstig als in de daaraan voorafgaande. Vooral in de Ver. Staten was dat het geval, waar de tarweplanten in de late districten te lijden hebben gehad van overmatige hitte. In de vroege districten is men met het binnenhalen van den oogst begonnen. Men verwacht de volgende schatting van de opbrengst van zomertarwe in de Ver. Staten lager dan de vorige en de termijnmarkt te Chicago is in verband met de minder gunstige ontwikkeling in verschillende streken van het te velde staande gewas vaster geloopt; later weder iets gedaald. Ook uit Canada zijn de berichten niet meer zoo onverdeeld gunstig en te Winnipeg ondergingen de prijzen eveneens verhoogingen. Het gebrek aan reservevocht in den grond doet zich in verschillende gedeelten der Prairie-provincies gevoelen, vooral in het Zuiden van Saskatchewan en Alberta. Ook wordt gesproken over het optreden van roest, welke echter nog geen ernstige schade veroorzaakt schijnt te hebben. Men blijft optimistisch wat de opbrengst in Canada betreft, daar de omstandigheden in het Noorden zeer gunstig zijn. Voor het binnenhalen van de wintertarwe in de Ver. Staten waren de weersomstandigheden gunstig. De termijnmarkt te Chicago sloot 1¼ dollarcent per 60 lbs. hooger en te Winnipeg 2½ dollarcent hooger. De prijzen in Argentinië zijn in verhouding tot de in Europa maakbare te hoog, zoodat in Plata-tarwe alleen stoomende partijen worden verkocht. Aan de termijnmarkt te Buenos Aires was het slot 19 centavos per 100 KG. hooger, te Rosario 15 centavos hooger. Voor stoomende partijen Plata-tarwe werden in den loop der week langzaam stijgende prijzen betaald, evenals voor Australische tarwe, waarvan het aanbod minder dringend is geworden en welke geregeld in Engeland wordt gekocht. Op verschillende dagen zijn in Canadeesche tarwe zaken van grooteren omvang afgesloten, in verband met de binnenkomende oogstberichten waren koopers dikwijls geneigd op spoedige aflading te koopen. Tot de betere stemming aan de tarwemarkt hebben niet alleen de oogstberichten uit Noord-Amerika meegewerkt, ook die uit Europa waren veelal minder gunstig. In Duitsland is het binnenhalen van den tarwe- en rogge-oogst door regen vertraagd, doch schade is daardoor niet veroorzaakt. In het Noorden was de regen zelfs welkom. Duitsland blijft geregeld in naburige landen met tarwe aan de markt. In het laatst der week is de vraagprijs eenigszins verhoogd, omdat exporteurs moeite hadden hunne „Einfuhrscheine“ aan den man te brengen. In het Zuiden van Frankrijk, in Italië en in Spanje is het weer ongunstig geweest. In Frankrijk wordt vooral voor de kwaliteit gevreesd tengevolge van storm, de opbrengst blijft men schatten op ongeveer 39 miljoen quarters tegen 33.755.000 quarters in het vorige jaar. In Italië is de kwaliteit achteruitgegaan en men vreest, dat de opbrengst minder groot zal zijn dan in het vorige jaar. In Midden-Europa en op den Balkan zijn de klachten toegenomen. In Hongarije is de schatting van de opbrengst tengevolge van roest en ongunstig weder verlaagd op 7.613.000 quarters tegen 9.088.000 quarters in het vorige jaar. Ook in Zuid-Slavië en Roemenië zijn de vooruitzichten slechter geworden, vooral tengevolge van roest. Uit Rusland hoort men hoofdzakelijk berichten over wintertarwe, en deze luiden gunstig. Over zomertarwe wordt weinig gezegd. Verondersteld wordt, dat deze geleden heeft van droogte. De Russen zijn geregeld met tarwe aan de markt, doch het aanbod is niet dringend en kleiner dan in het vorige jaar op denzelfden tijd. Scheepsruimte ter belading in Russische Zwaar-

te Zeehavens werd bevracht; deze zal zoowel voor tarwe als voor andere graansoorten dienen.

De rogge-markt was in het begin der week flauw en het kostte meestal groote moeite de binnenkomende partijen van de hand te doen. In de eerste hand kwamen weinig zaken tot stand, daar afladers voor latere verscheping een premie vroegen. Later is in sympathie met tarwe ook rogge in prijs gestegen, zoodat afladers hunne prijzen vrij belangrijk verhoogden. Veel zaken zijn er tot de verhoogde prijzen echter niet tot stand gekomen. Het slot te Chicago was onveranderd, te Winnipeg 2¼ dollarcent hooger. Duitsland bleef gedurende de geheele week verkooper van rogge tot onveranderde prijzen, zonder dat daarvoor veel belangstelling bestond.

Het aanbod van maïs bleef van ruimen omvang, terwijl er goede vraag bestond en het aangeboden geregeld uit de markt genomen werd. De prijzen hebben zeer weinig verandering ondergaan, en ook aan de termijnmarkten in Argentinië waren de fluctuaties gering. Voor alle posities, van aangekomen af tot Juli en Augustus aflading toe is de prijs op het oogenblik dezelfde en in de eerste zoowel als in de tweede hand worden gelijke prijzen betaald. Tegen het einde der week is het prijsniveau eenigszins gestegen en zijn op alle termijnen zaken van grooteren omvang gedaan. In Donaumaïs zijn weder verschillende partijen binnengekomen, waarvan verscheidene van zeer slechte kwaliteit waren. In deze maïsoort komen geregeld zaken van kleineren omvang tot stand, meestal zijn de koopers bang voor de kwaliteit. Zuid-Afrikaansche maïs is, wat de gele soorten betreft, te duur in verhouding tot Platamaïs, witte Afrikaansche maïs wordt geregeld door de industrie gekocht. Volgens de laatste schatting wordt de opbrengst van maïs in Zuid-Afrika geschat op 6.970.000 quarters tegen 6.670.000 quarters in het vorige jaar. Aan de termijnmarkt te Buenos Aires was het slot voor maïs 7 centavos, te Rosario 10 centavos per 100 KG. hooger.

In gerst was het aanbod beperkt, het stoomende aanbod van Canadeesche gerst is niet groot. De prijzen voor ladende partijen zijn door de afladers verhoogd in overeenstemming met de koersen aan den termijnmarkt te Winnipeg, welke iets hooger waren. Koopers waren echter niet geneigd hoogere prijzen te betalen. Het slot te Winnipeg was 1¼ dollarcent per 48 lbs. hooger dan een week geleden. De oogstberichten uit Roemenië over gerst blijven gunstig luiden en een groote oogst van goede kwaliteit wordt verwacht. Geregeld wordt gerst op najaarsverscheping aangeboden en sedert kort ook op spoedige aflading met een matige premie. Reeds zijn belangrijke zaken afgesloten. De Russen zijn ook met gerst aan de markt, doch vragen eenige guldens per last meer dan waarvoor Donaugerst te koop is. De speculatie is geneigd Russische gerst slechts weinig hooger dan Roemeensche af te geven.

De omzetten in haver blijven beperkt. Het slot aan de termijnmarkt te Buenos Aires was 10 centavos per 100 KG. hooger. Er zijn weer offerter aan de markt gekomen van Amerikaansche Whiteclipped haver, waarin ook enkele zaken zijn tot stand gekomen.

SUIKER.

Een kalme doch prijshoudende stemming had op de verschillende suikermarkten de overhand.

De voorstellen, welke ter conferentie in Ostende aan Cuba werden gedaan, luiden als volgt:

Export van Cuba naar landen buiten de Ver. Staten:

AANVOEREN in tons van 100 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	17/23 Juli 1932	Sedert 1 Jan. 1932	Overeenk. tijdvak 1931	17/23 Juli 1932	Sedert 1 Jan. 1932	Overeenk. tijdvak 1931	1932	1931
Tarwe	32.296	837.153	737.889	—	7.545	9.515	844.698	747.404
Rogge	10.323	284.366	178.528	—	1.333	308	285.699	178.836
Boekweit	5	15.074	14.575	—	—	145	15.074	14.720
Mais	27.230	756.446	606.080	10.626	182.416	137.074	938.862	743.154
Gerst	2.423	221.765	355.594	—	7.359	21.915	229.124	377.509
Haver	541	115.473	171.000	—	3.022	1.410	118.495	172.410
Lijnzaad	1.127	142.198	118.257	15.117	213.710	279.088	355.908	397.345
Lijnkoek	2.325	60.217	59.675	—	50	204	60.267	59.879
Tarwemeel	212	13.388	63.610	—	9.032	18.606	22.420	82.216
Andere meelsoorten	136	23.467	24.996	130	8.155	8.021	31.622	33.017

Robusta, Augustus-verschepping, 18 3/4 ct.; W.I.B. f.a.q. Robusta, Augustus-verschepping, 22 1/2 ct., alles per 1/2 K.G., cif, uitgeleverd gewicht, netto contant.

Aan de Rotterdamsche termijnmarkt liep de notering voor September 3/8 ct., voor December en Maart 1/4 ct. en voor Mei 1/8 ct. per 1/2 K.G. op. De noteringen zijn thans: September 22 1/4, December 21 1/4, Maart 21 1/8 en Mei 21 1/2 ct.

De officiele loco-noteringen bleven ongewijzigd 24 ct. per 1/2 K.G. voor Robusta en 29 ct. voor Superior Santos.

De slot-noteringen te New-York van het aldaar geldende gemengd contract (basis Rio No. 7) waren:

Table with 5 columns: Date, Sept., Dec., Mrt., Mei. Rows for 25 Juli, 18 Juli, 11 Juli, 1 Juli, Rotterdam, 26 Juli 1932.

THEE.

In de afgelopen week gaf de theemarkt andermaal van eenigen weerstand blijk, hoewel zulks minder tot uiting kwam te Amsterdam dan te Londen, als gevolg van het feit, dat de Londensche noteringen aanmerkelijk onder de Amsterdamsche lagen.

Donderdag jl. trokken in de Amsterdamsche veilingen vooral de goedkoope soorten de meeste aandacht. Overigens liepen de prijzen meestal 1 a 3 cts. lager, terwijl thee met veel geel zeer onregelmatig in de markt lag en dikwijls belangrijk lager liep.

Er werd vrij veel opgehouden nl. ca. 1900 kisten, terwijl de middenprijs met 23 1/4 cts. nog wel 1/4 cts. lager was dan die van de vorige veiling. Ook te Londen was de vraag beperkt, doch de prijzen waren daar vast, behalve voor betere soorten.

Voor Britsch-Indische en Ceylon-thee waren de prijzen vast tot ten volle prijshoudend Amsterdam, 25 Juli 1932.

STEENKOLEN.

De situatie in de kolenindustrie kenmerkt zich den laatsten tijd door onrust en door gespannen verhoudingen tusschen diverse groepen. De staking in België, die nog steeds niet beëindigd is, de moeilijkheden tusschen Engeland en Ierland, waarbij het om een afzet van ongeveer 200.000 ton per maand gaat voor de Britsche kolenindustrie, vragen

allereerst de aandacht. Een eventueel embargo in Ierland op Britsche kolen zou vooral voor de mijnen in Wales een gevoelige slag zijn. Voorts valt te vermelden de aanstaande arbitrage over de invoerrestricties van Duitschland tegen Engelsche kolen, de toenemende actie van de zijde der Fransche havens en Fransche scheepvaart tegen de contingenteering aldaar en de geheimzinnige plannen, waarvan de berichten gevag maken, van de Nederlandsche Regering tot steunverlening aan de Nederlandsche mijnen.

De prijzen zijn:

Table listing coal types and prices: Northumberland Ongezeefde f 7.25, Durham Ongezeefde 8.—, Cardiff 2/3 large 1/3 smalls 9.75, etc.

Hollandsche Eierbriketten 11.75

alles per ton van 1.000 KG. franco station Rotterdam/Amsterdam. Ongezeefde bunkercolen f.o.b. Rotterdam/Amsterdam f 8.05. Markt loom. 26 Juli 1932.

IJZER

Een betrouwbare notering voor Lux 3 op de exportmarkt voor ruwijzer is, daar niet of zeer luttele transacties tot stand komen, niet vast te stellen. Afgaande op offertes, liggen de prijzen tusschen de 36 en 37 sh. goud fob. Antwerpen.

In weerwil van de beschermende maatregelen, die Engeland voor zijn ijzer- en staalmarkt genomen heeft, is de binnenlandsche markt nog zeer zwak gestemd. Cleveland No. 3 wordt thans in Schotland tegen 55/3 (was 55/6) fot. Falkirk aangeboden. De verbruikers aan de Tees moeten 58/6 fot. hoogoven betalen. Deze zijn daar allesbehalve over gesticht.

De prijs van P. L. (Lux) No. 3 op de Fransche markt beweegt zich tusschen de 200 en 225 frs. fot. Longwy. Van de stopzetting van enkele staalbedrijven in het bekken van Charleroi, als gevolg van de mijnwerkersstaking in Henegouwen en elders, wilden eenige producenten profiteeren door eenige sh. meer te vragen. Intusschen is het marktpeil gezakt tot 43 sh. goud fob. Antwerpen voor statijzer.

Vervolg STATISTISCH OVERZICHT VAN GROOTHANDELSPRIJZEN.

Main statistical table with columns: DIVERSEN, KOLONIALE PRODUCTEN, INDEXCIJFERS. Rows from 1925 to 1932, monthly data.

1) Jaar- en maandgem. afger. op 1/8 pence. 2) 7 Juli. 3) 21 Juli.

N.B. Alle Pondennoteringen vanaf 21 Sept. zijn op goudbasis omgerekend